09/03/2023

Великопосна молитва Светог Јефрема Сирина

Од свих химни и молитава за време поста, једна кратка молитва може да се означи као Молитва поста. Предање је приписује једном од великих учитеља духовног живота – Светом Јефрему Сирину. Ево њеног текста:

Господе и Владару живота мога, дух лењости, мрзовоље, властољубља и празнословља не дај ми.

Дух целомудрености, смиреноумља, трпљења и љубави, даруј мени, слуги Твоме.

О, Господе Царе, даруј ми да сагледам своје грехове, и да не осуђујем брата свога, јер си благословен у векове векова. Амин.

Ова се молитва чита два пута на крају сваке службе у посту од понедељка до петка (не суботом и недељом, јер, како ћемо доцније видети, службе у ове дане нису по обрасцу посних служби). Код првог читања, метанише се после сваке молбе. Тада се сви клањамо дванаест пута говорећи: „Боже, очисти ме грешног”. Цела молитва се понавља са једним метанијем на крају.

Зашто ова кратка и једноставна молитва заузима тако важан положај у целокупном богослужењу за време поста? Зато што на јединствен начин набраја све негативне и позитивне елементе покајања, образује, да се тако изразимо, „подсетник” за наш индивидуални подвиг у посту. Подвиг је усмерен најпре у правцу ослобођења од неких основних духовних болести које формирају наш живот, и омогућавају нам да почнемо да се окрећемо према Богу.

Основна болест је „празност” (лењост). То је она чудна лењост и пасивност целокупног бића, која нас стално убеђује да је промена немогућа, па стога и непожељна. У ствари, то је дубоко укорењсна сумња, која на сваки духовни изазов одговара „чему, ради чега?” и чини од нашег живота ужасну духовну пустош. То је корен сваког греха, јер трује духовну енергију у самом њеном корену.

Резултат такве лењости – „празности” је „унинuје” – туга. То је стање очаја, малодушности, које су сви Оци духовности сматрали као највећу опасност за душу. Малодушност је немогућност да човек види било какво добро и било шта позитивно. То је свођење света на негативизам и песимизам. То је демонска сила у нама, јер је ђаво у својој основи лажа. Он човека лаже о Богу и о свету; он испуњава живот тамом и негацијом. „Унинuје” је самоубиство душе, јер ако обузме човека, он је апсолутно нсспособан да види светлост и да је жели.

„Љубоначалије” – пожуда! Ма колико изгледало чудновато, „празност” и „унинuје” испуњавају наш живот пожудом. Обезбеђивањем целокупног става према животу, чинећи живот бесмисленим и празним, „празност” и „унинuје” присиљавају да тражимо компензацију у коренито погрешном ставу у односу на друге особе. Ако мој живот није оријентисан према Богу, није усмерен на вечне вредности, он ће неизбежно, постати себичан и егоцентричан, а то значи да ће сва друга бића постати средство за задовољењс моје себичности. Ако Бог није Господ и Господар мога живота, тада ја постајем свој господар и господ- апсолутни центар свога сопственог света, и све почињем да вреднујем у терминима мојих потреба, мојих идеја, мојих жеља, и мојих процена. Пожуда је на тај начин најосновнија изопаченост у односу према другим бићима, тражење начина да им се она потчине.

Она није безусловно изражена у стварној побуди да се влада, да се доминира над „другима”. Она може да се испољи у индиферентности, омаловажавању, незаинтсрсеованости, безобзирности и непоштовању. То јс заиста „празност”

и „унинuје” уперено овог пута против других; оно употпуњава духовно самоубиство са духовним убиством.

Најзад, „празнословuје”. Једино човек, од свих створења, обдарен је даром говора. Сви Оци виде у томе „печат” слике Божијс у човеку, јср се сам Бог открио као Реч. Али, реч као врховни дар је истовремено и врховна опасност. Будући основним изразом човека, средством његовог осмишљења, говор је из истог разлога и средство његовог пада и саморазарања, преваре и греха. Реч спашава и реч убија. Реч надахњује и реч трује. Реч јс оруђе истине и демонскс лажи. Имајући крајње позитивну силу, она има и ужасно негативну снагу. Она заиста ствара позитивно или негативно. Када одступи од свог божанског порекла и сврхе, реч постаје „празна”. Она неминовно условљава лењост, пожуду, очајање, а живот преобраћа у пакао. Она постаје самом силом греха.

Ово су четири негативна услова покајања. Они су препреке које треба савладати. Али једино сам Бог може да их уклони. Према томе, први део молитве поста јссте крик из дубине људске беспомоћности. Затим се молитва креће у правцу позитивних циљева покајања, а има их опет четири.

Чистота, целомудрије! Ако се овај израз не сведе само на његово сексуално обележје, а то се погрешно веома често чини, чистота се разумева као позитивна супротност „празности”. Тачан и потпун превод грчког „софросини” и црквенословенског „целомудрије” требало би да буде „чистота умовања”. Лењост је, пре свега, расипање, трајсње, распусност – скрханост наше визије и енергије, неспособност да сагледамо целину. Тачно његова супротност је целовитост. Ако обично под чистотом замишљамо врлину супротну сексуалној распусности то је због тога што се слаби карактер нашег постојања нигде боље не пројављује него у сексуалној пожуди – отуђењу тела од живота и контроле духа. Христос је у нама обновио целовитост, у нама је успоставио истинито мерило вредности и поново нас вратио Богу.

Први и најдивнији плод ове целовитости или чистоте је понизност. О њој смо већ говорили. Она, изнад свега другог, представља победу истине у нама, одстрањивање сваке лажи, сагледавање и прихватање ствари онаквих какве су, а самим тим сагледавање Божије величанствености, доброте и љубави у свему. Стога је речено да је Бог милостив понизнима и да се противи гордима.

Природни пратиоци стрпљења су чистота и понизност. „Природни” или „пали” човек је нестрпљив. Слеп у односу на самог себе, он је брз да суди и

осуђује другог. Пошто је његово знање о свему крње, непотпуно и искривљено, он све мери према властитом укусу и идејама. Индиферентан према сваком изузев самом себи, он жели да му живот буде успешан, овде на земљи и то одмах. А стрпљење је божанска врлина. Бог је стрпљив не стога што је „благ" већ зато што сагледава дубину свега што постоји, што је Њему отворена унутрашња реалност ствари, коју, у нашем слепилу, ми не можемо да видимо. Што ближе прилазимо Богу, постајемо све стрпљивији и тада се у нама све више одражава безгранично поштовање према свим бићима, а то је већ божанска особина.

Најзад круна и плод свих врлина, сваког раста и напора, јесте љубав – она љубав коју, како смо већ рекли, може једино Бог да подари. То је дар који је циљ и сврха свих духовних припрема и праксе.

Све је сабрано и обухваћено завршним делом молитве. Молимо „да уочимо своја прегрешења и да не осуђујсмо свога брата". Али постоји једна опасност: гордост. Гордост је извор зла, а све зло је гордост. Па ипак није довољно само да уочимо своје грехове. Чак и ова очигледна врлина може да сс преобрати у гордост.

Духовни списи су пуни опомена упућених против суптилних облика псевдопобожности која, под плаштом смирености и самоосуђивања може да одведе у праву демонску гордост. Када „увидимо властите погрешке" и „не осуђујемо своју браћу", када се, другим речима, чистота, понизност, стрпљење и љубав у нама сливају у једну целину, тада и само тада бива у нама уништен највећи непријатељ, наиме, гордост.

Метанишемо после сваке молбе. Метанисања нису ограничена само на молитву Св. Јефрема Сирина. Она сачињавају једну од специфичних карактеристика целокупног посног богослужења. Али у молитви Св. Јефрема је значење метанисања најбоље изражено. У дугом и тешком напору духовне обнове, Црква не прави разлику између душе и тела. Цео човек је отпао од Бога. Цео човек треба да буде обновљен, цео човек треба да се врати Богу. Катастрофа греха и лети до превласти телесности – животиње, нерационалног и пожуде у нама – над духовним и божанским. Међутим, само тело је узвишено, тело јс свето. Оно јс толико свето да је сам Бог „постао човек". Према томе није тело презрено или занемарено у односу на покајање и спасење. Оно је обновљено и враћене су му његове основне функције: да се преко њега изрази живот духа и да буде храм непроцењиве људске душе. Хришћански аскетизам је борба, не против тела него за тело. Из овог разлога каје се цео човек – душа и тело. Тело учествује у молитви душе баш као што

се и душа моли кроз тело и у телу. Метанисања су „психосоматски” знак покајања, понизности, обожења и покорности. Она су посни ритуал par excellence.

Преузето из књиге Велики пост протојереја Александра Шмемана

Фото: РПЦ

mitropolija.com